

" بسمه تعالی "

فاطمه طیار

مسئول هسته کارشناسی WTO مؤسسه استاندارد

" منطقه گرایی و سازمان همکاری اقتصادی (ECO¹) "

منطقه گرایی به معنی مجموعه اقداماتی است که گاه از طریق ایجاد منطقه تجارت آزاد یا اتحادیه گمرکی بین دولت‌ها، به منظور آزاد سازی یا تسهیل تجارت در سطح منطقه صورت می‌گیرد. همکاری‌های اقتصادی بین کشورها در مراحل مختلف صورت می‌گیرد که هر کدام بیانگر درجه همکاری اقتصادی بین اعضا است. انواع همکاری‌های تجاری و اقتصادی عبارتند از: ترتیبات تجاری ترجیحی²، منطقه تجارت آزاد³، اتحادیه گمرکی⁴، بازار مشترک⁵، اتحادیه اقتصادی⁶.

چرا کشورها موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای منعقد می‌نمایند؟

کشورها به دلایل مختلف اقتصادی و سیاسی اقدام به انعقاد این موافقت‌نامه‌ها می‌نمایند. از لحاظ اقتصادی، تمایل به رشد اقتصادی مهمترین عامل گرایش به این ترتیبات است که اغلب با رفع موانع تجاری بین شرکا در چارچوب این موافقت‌نامه‌ها و توسعه بازار داخلی و ایجاد صرفه‌های ناشی از مقیاس از طریق تولید انبوه، تخصص گرایی در سطح منطقه و جذب سرمایه گذاری از طریق ایجاد بازار منطقه‌ای حاصل می‌گردد. رقابت بین شرکا عامل محرکی برای تولید کنندگان داخلی جهت تولید کارآمد محصولات است و نیروی بازار انحصاری را خنثی می‌کند. شرکای تجاری در چارچوب این موافقت‌نامه‌ها می‌توانند در مقایسه با وضعیت چند جانبه، آزاد سازی سریعتر، گسترده تر و عمیق‌تری را بین اعضای خود ایجاد کنند. از لحاظ سیاسی نیز مطالعات نشان داده است که کشورهایی که با یکدیگر تجارت بیشتری دارند احتمال وقوع جنگ بین آنها کمتر است. اقتصادهای در حال گذار بایستی از عضویت در گروه‌های منطقه‌ای برای تثبیت اصلاحات اقتصادی داخلی استفاده کرده و ثبات سیاسی ایجاد نمایند.

کشورهای کوچکتر با الحاق به گروه‌های منطقه‌ای می‌توانند قدرت چانه‌زنی خود را هم در سطح منطقه - ای و هم چند جانبه افزایش دهند. هم چنین کشورها سعی می‌کنند اهدافی را که قادر نیستند در سطوح چند جانبه پیش ببرند در سطح منطقه ای به کرسی بنشانند.

همگرایی اقتصادی و سیاسی در یک منطقه منجر به منافع بیشتر برای کشورهای آن منطقه می‌شود. در سطح سیاسی، امنیت و هماهنگی سیاست گذاری ها، تنازع ها و تنش های منطقه ای را کاهش می‌دهد و سکونتی برای هماهنگ سازی بیشتر منافع ایجاد می‌کند و منطقه را قادر می‌سازد تا به عنوان یک جبهه متحد در نظام جهانی عمل کند. از نقطه نظر اقتصادی، همگرایی زمانی کارآمد است که تلاش های معطوف به ایجاد تجارت بیشتر از تلاش های منجر به انحراف تجارت باشد.

همکاری های منطقه ای می‌تواند تنش ها را کاهش دهد و نهایتاً مسبب هدایت منابع در جهت توسعه، ایجاد فضای اقتصادی مساعد و افزایش احتمال صلح در منطقه باشد. افزایش تجارت امکان بهره مندی از صرفه جوئی های حاصل از تولید انبوه و استفاده از فن آوری های جدید را ایجاد می‌کند. به همین ترتیب تحرک نیروی کار به توزیع منابع بین کشورهای دارنده نیروی کار فراوان و کشورهای دارنده سرمایه مکفی بهبود می‌بخشد. برخی از طرح های زیست محیطی و زیر ساختی نیز فقط در چارچوب منطقه ای امکان پذیر است و چنین طرح هایی خود می‌توانند موجب شکوفائی اقتصادی و صلح باشند.

مهمترین عوامل تداوم و گسترش منطقه گرایی عبارتست از:

جهانی شدن - بین المللی شدن فزاینده بازارها، بنگاه ها و از طریق آنها، دولت ها را مجبور می‌کند که به دنبال کارائی بیشتر از طریق دسترسی به بازارهای بزرگتر و هم چنین فناوری ها و سرمایه گذاری های خارجی باشند. این امر بخش خصوصی را به سمت اعمال فشار برای کاهش هزینه های ناشی از مقررات تجاری سوق می‌دهد. همکاری دولت های هم فکر در موافقت نامه های یکپارچگی منطقه ای دستیابی به این نتایج را آسانتر می‌نماید.

ایجاد اعتماد - برخی دولت ها این گونه موافقت نامه ها را به عنوان سازوکاری برای جلوگیری از تغییر در سیاست گذاری در حوزه های اقتصادی و غیر اقتصادی قلمداد می‌نمایند و این گونه تعهدات را عامل ترغیب و جلب اعتماد سرمایه گذاران داخلی و خارجی می‌دانند.

سیاست - موافقت نامه های یکپارچگی منطقه ای، اغلب مبتنی بر ملاحظات سیاست خارجی و امنیت می باشد. در حقیقت این ملاحظات بر هر گونه هزینه اقتصادی که بهای نیل به اهداف غیر اقتصادی باشد تفوق

دارد. برخی مسائل و موضوعات ممکن است صرفاً مبتلابه بخش محدودی از کشورها باشد و بنابراین در چارچوب منطقه‌ای بهتر از چارچوب چند جانبه قابل حل است.

تأسیس اکو یا سازمان همکاری اقتصادی

در 28 خردادماه سال 1369 سازمان همکاری های اقتصادی (اکو) طی پیمانی که میان وزیران امور خارجه ایران، ترکیه و پاکستان در شهر ازمیر ترکیه به امضا رسید، تأسیس شد. اکو سازمانی خلق الساعه و جدید التاسیس نیست، این سازمان در حقیقت شکل تغییر یافته پیمان RCD⁷ است که در 30 تیرماه سال 1343 در شهر استانبول ترکیه میان سران سه کشور به امضا رسیده بود.

دو هدف از این تغییر ماهوی، وسیعتر کردن دامنه همکاری‌ها و افزایش تعداد اعضای این سازمان بود. به همین دلیل در پی عضویت کشورهای مسلمان تازه استقلال یافته شوروی سابق از جمله آذربایجان، قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان، ازبکستان و تاجیکستان و همچنین افغانستان در اکو، فعالیت این سازمان گسترش یافت و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی از اهمیت بسیاری برخوردار گردید. نخستین اجلاس رهبران اکو که به تأسیس این سازمان رسمیت سیاسی بخشید، در بهمن ماه 1370 در تهران تشکیل شد و پس از آن به صورت ادواری، هر یک از کشورهای عضو این سازمان میزبان نشست رهبران بوده‌اند.

یکی از ویژگی‌های اکو رقم بالای جمعیت آن می‌باشد. این سازمان با حدود 360 میلیون نفر که یک چهارم جمعیت مسلمانان جهان را تشکیل می‌دهد، بزرگترین تشکل اقتصادی در دنیای اسلام محسوب می‌شود.

اکو به عنوان نقطه تماس سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا از موقعیتی ممتاز و استراتژیک در سطح بین‌المللی برخوردار است. منابع غنی و بکر معدنی و نفتی و گازی موجود در اکثر کشورهای عضو اکو سرمایه ارزشمندی را در اختیار این سازمان قرار داده است.

از طرفی ایران به دلیل داشتن مرز زمینی با پنج کشور دیگر عضو و دارا بودن موقعیت استراتژیک جغرافیایی برای برقراری اتصال سایر اعضاء به آبهای بین‌المللی و نیز به دلیل استقرار دبیرخانه دائمی اکو در تهران از موقعیت محوری در این سازمان برخوردار است.

اهداف اکو

اهم اهداف اکو عبارتند از:

- گسترش بازرگانی بین دول عضو، از طریق تامین دسترسی آزادانه تر به بازارهای یکدیگر؛
- ترغیب به ایجاد شرایط و احوال مساعد در هر یک از دول عضو، برای رشد مداوم اقتصادی به منظور تأمین ترقی مستمر سطح زندگی مردم؛
- کمک به گسترش تجارت جهانی و محو سیاست های غیر منصفانه بازرگانی، از جمله کاهش موانع تجاری در منطقه اکو در چارچوب سیستم تعرفه ترجیحی اکو؛
- ایجاد همکاری های فنی از طریق اجرا طرح های مشترک صنعتی؛
- توسعه زیرساخت های ارتباطی بین دولتهای عضو و سایر کشورهای جهان؛
- حفظ محیط زیست؛
- گسترش حلقه های فرهنگی و تاریخی بین ملل ساکن در منطقه اکو؛
- همکاری مناسب بین اکو و سایر سازمان های منطقه ای و بین المللی.

همکاری های اصلی منطقه ای

برای دستیابی به این اهداف پیمان ازمیر به هفت همکاری اصلی منطقه ای اشاره دارد:

- 1- حق استقلال دولتهای عضو به رسمیت شناخته می شود و تمامی اعضاء دارای حقوق برابر هستند؛
- 2- پیوند برنامه های توسعه اقتصادی ملی با اهداف اکو؛
- 3- تلاش مشترک برای دستیابی به بازارهای خارج از منطقه اکو؛
- 4- بهره برداری مناسب از ساختار، موافقت نامه ها و ترتیبات همکاری بین اکو و سایر سازمان های بین المللی؛
- 5- تلاش مشترک اعضاء برای دستیابی به روش همگن برای ارتقای نقش خود در ترتیبات منطقه ای و جهانی؛
- 6- همکاری بین اعضا در تعقیب استراتژی های اکو؛
- 7- مبادلات آموزشی، علمی، تکنیکی و فنی بین اعضاء.

ویژگی های عمومی کشورهای عضو اکو :

- 1- جزء کشورهای در حال توسعه به جز افغانستان؛

2- نرخ رشد جمعیت به مراتب بالاتر از کشورهای توسعه یافته است، ساختار سنی جمعیت جوان است؛

3- دارای منابع غنی و بکر معدنی، نفتی و گازی؛

(تاجیکستان با ذخایر اورانیم ، ازبکستان با ذخایر ، ترکمنستان با ذخایر سولفور و منابع گاز

طبیعی - قزاقستان و آذربایجان و ایران با منابع غنی نفت و گاز)

4- سیاسی بودن کشورها و به تبع آن گرایش‌های متضاد در سیاست خارجی آن‌ها و نقش مداخله

گرانه قدرت‌های بزرگ جهانی در اقتصاد این کشورها و مسائل قومی و نژادی از عمده عوامل غیر

اقتصادی اثر گذار بر سیاست اقتصادی داخلی و خارجی آن‌ها می‌باشد.

پاورقی:

- 1- Economic Cooperation Organization (ECO)
- 2- Preferential Trade Arrangements (PTA)
- 3- Free Trade Area
- 4- Customs Union
- 5- Common Market
- 6- Economic Union
- 7- Regional Cooperation for Development (RCD)

منابع:

1- پایگاه اینترنتی سازمان همکاری‌های اقتصادی WWW.ECO.SECRETARIAT.ORG

2- دوره آموزشی مطالعه ساختار و امکانات توسعه تجارت محصولات کشاورزی در اگو (1382) - سالن کنفرانس مؤسسه پژوهش‌های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی

WWW.WTO.ORG

3- پایگاه اینترنتی سازمان جهانی تجارت